

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการจัดการขยะชุมชน : กรณีบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง ได้ประมวลเอกสารหลายฉบับประกอบกับการศึกษาวิจัยภาคสนาม สํารวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ดังที่ได้เสนอมาตั้งแต่ต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเหล่านี้ประกอบการวิเคราะห์วิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง อันจะนำไปสู่การเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการกำหนดรูปแบบหรือวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนที่น่าจะเหมาะสมสำหรับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการสนับสนุน และพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ ศึกษากลุ่มเป้าหมายอย่างเจาะลึก เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง จำนวน 205 คน และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 4 คน ในส่วนของการวิเคราะห์ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ร้อยละ และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐานกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอย ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

5.1 สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง จำนวน 205 คน มีจำนวนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เนื่องจากเพศหญิงจะเป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำจัดขยะมูลฝอยภายในครัวเรือนมากกว่าเพศชาย โดยเป็นช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี ขึ้นไป และมีระดับการศึกษาสูงสุดที่ระดับประถมศึกษา ระดับการศึกษาดังกล่าวทำให้กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถไปประกอบอาชีพอื่นที่ต้องอาศัยคุณวุฒิที่สูงกว่า ดังนั้นส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพรับจ้าง เพราะไม่จำเป็นต้องอาศัยทักษะความรู้ ความชำนาญงานมากนัก

2. วิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

วิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง มีระบบของการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบการดำเนินการจัดเก็บขยะมูลฝอยโดยชุมชนเอง ตั้งแต่

ขั้นตอนการเก็บขยะ การว่าจ้างแรงงาน การจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอย การบริหารกองทุนขยะ รวมไปถึงการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น โดยในส่วนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) จะสนับสนุนในด้านเงินกองทุนสำหรับการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ส่วนเทศบาลนครลำปางจะสนับสนุนในการนำขยะมูลฝอยที่ชุมชนรวบรวมได้นำไปกำจัดต่อไป

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระติง ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีผู้นำเข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และการได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาลนครลำปาง มีส่วนทำให้ชุมชนบ้านดงม่อนกระติงประสบความสำเร็จในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในระดับหนึ่ง

4. ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานทั่วไปกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิง อายุ 41-50 ปีมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มอายุ 31-40 ปี ซึ่งส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ และไม่ได้ประกอบอาชีพหรือมีอาชีพรับจ้าง โดยความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยเป็นไปในลักษณะ มีส่วนทำให้ชุมชนบ้านดงม่อนกระติงสามารถดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยมาได้โดยตลอด

5.2 สิ่งที่พบเพิ่มเติมจากการศึกษารั้งนี้ (New Findings) มีดังนี้

1. ปัญหาความร่วมมือในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ประชาชนในชุมชนบางกลุ่มมีส่วนร่วมน้อยในการปฏิบัติตามหลักการบางประการ เนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของปัญหา ความไม่เชื่อถือในบทบาทของผู้นำในการจัดการขยะมูลฝอย เป็นต้น

2. ขาดข้อตกลงร่วมกันของชุมชนทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน ในการทำงานที่เกี่ยวข้อง และเข้าถึงหรือมีส่วนร่วมกับชุมชน การที่มีได้ค้ำประกันว่าความขัดแย้งของชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ทำให้ชุมชนไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ทันกับสภาพการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ระบบการคัดแยกขยะส่วนที่มีราคาสามารถนำไปขายได้เป็นรายได้ของกลุ่ม ของชุมชน หรือครัวเรือน เช่น กระดาษ โลหะ พลาสติก หรือขยะที่สามารถเป็นวัตถุดิบในการผลิตใหม่ได้

(Recycle) ชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับแนวคิดเรื่องการแยกขยะมูลฝอยและนำไปปฏิบัติ แต่การยึดติดในเรื่องผลประโยชน์จากรายได้ ทำให้การคัดแยกขยะของชุมชนเป็นในลักษณะคัดแยกแล้วนำไปขายแก่พ่อค้ารับซื้อของตัวเองเป็นส่วนใหญ่

4. การเพิ่มปริมาณของขยะเปียกทำให้ชุมชนต้องจัดเก็บเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันขยะมูลฝอยได้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ยากต่อการจัดการ โดยจะเป็นภาระความรับผิดชอบของชุมชนในการสรรหาวิธีการและมาตรการในการจัดการต่อปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้อย่างลำบากมากขึ้น

5. ความไม่เพียงพอของงบประมาณ หรือเงินทุนในการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จากการที่แหล่งรายได้หลักของชุมชนมาจากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะมูลฝอย ในขณะเดียวกันจะเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำเนินงานด้วย ซึ่งเป็นลักษณะของเงินตราหมุนเวียน และส่วนใหญ่มูลค่ารายได้อาจมีน้อยกว่ารายจ่ายบ่อยครั้ง

5.3 อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องการจัดการขยะชุมชน : กรณีบ้านดงม่อนกระทิง เทศบาลนครลำปาง สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ดังนี้

5.3.1 วิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง

การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง ได้ดำเนินการจัดการด้วยตนเองในเรื่องของการจัดเก็บขยะ จัดแรงงานเพื่อปฏิบัติงาน การดำเนินการเก็บค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะ การบริการกองทุนขยะ และการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น รวมถึงการกำหนดเกณฑ์การปฏิบัติเพื่อจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเอง ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอย การมีผู้นำเป็นผู้ประสานงานของชุมชน รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และจากเทศบาลในด้านต่างๆ โดยเป็นการสนับสนุนชุมชนในระดับที่สามารถส่งผลให้การดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนดำเนินไปได้อย่างมีพลังมากขึ้น

รูปแบบ หรือวิธีการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิงที่ได้ดำเนินการอยู่นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน และทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนส่วนใหญ่เกิดความสำนึกในชุมชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม มีความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากขึ้น โดยสามารถที่จะจัดการต่อของเสียที่เกิดขึ้นในลักษณะของการทำกิจกรรมร่วมกัน การแก้ไขปัญหาต่างๆร่วมกัน ซึ่งเป็นการลดภาระการจัดการขยะมูลฝอยของรัฐอีกทางหนึ่ง การมองเห็นความสำคัญของชุมชนร่วมกันเป็นลักษณะพิเศษของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง และน่าจะเป็นคำตอบของการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยได้อย่างแท้จริง เพราะการหันกลับมาให้ความสำคัญและ

พิจารณาต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นสิ่งจำเป็นของการเกิดความสำนึกในชุมชน ที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มในการสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาาร่วมกันของชุมชนได้อย่างตรงกับความต้องการของชุมชน

ความสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิง มีจุดเริ่มต้นจากแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ระบบความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม กระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่การดำเนินโดยชุมชนแต่เพียงลำพังอาจไม่มีพลังเพียงพอในการแก้ไขปัญหา เพราะศักยภาพของชุมชนยังต้องได้รับการหนุนเสริมกระบวนการจัดการจากองค์กรภายนอก เนื่องจากระบบการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อาจมีรายละเอียดวิชาการบางประการที่ซับซ้อน ซึ่งบางครั้งชุมชนอาจไม่มีความเข้าใจในกระบวนการอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน ได้ทั้งหมด เป็นผลให้แนวคิดการทำงานแบบพึ่งพาตนเองที่ชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยนั้น ต้องเปิดรับกับการหนุนเสริมจากองค์กรต่างๆ ด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของ (กณุตตัน สุวัตถวรรคุณ ,2540) โดยสรุปกระบวนการความร่วมมือเชิงพหุภาคีว่า การจัดการมูลฝอยโดยความร่วมมือเชิงพหุภาคี จะปรากฏผลให้เกิดเป็นพลังและสัมฤทธิ์ผลในการแก้ไขปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นกว่าการทำงานเพียงฝ่ายเดียว เพราะสามารถดึงเอาจุดแข็งจากฝ่ายต่างๆ มาเสริมซึ่งกันและกันได้

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษารั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิงมีหน่วยงานที่หนุนเสริมกิจกรรมของชุมชนอยู่ โดยชุมชนจะเป็นแกนสำคัญของความร่วมมือที่จะเกิดขึ้น มีผู้นำชุมชนเป็นแกนของชุมชนอีกทีหนึ่ง ซึ่งสามารถสื่อและประสานกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกได้เป็นอย่างดี เทศบาลเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีความสนใจและมองเห็นศักยภาพของชุมชนและเข้าร่วมทำงานกับชุมชน โดยผ่านทางแกนนำของชุมชนที่เข้าไปทำงานในเทศบาลซึ่งแกนนำสามารถระบุปัญหาและความต้องการต่างๆของชุมชนได้ดีที่สุด การทำงานร่วมกันดังกล่าว ชุมชน และเทศบาลสามารถกำหนดมาตรการที่มีความเหมาะสมเข้ามาเสริมกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ นอกจากนี้ยังมีสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรภายนอกมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือในกระบวนการทำงานของชุมชน โดยในเชิงของการหนุนเสริมกิจกรรมแก่ชุมชน โดยทำในลักษณะผ่านผู้นำชุมชน เพราะผู้นำชุมชนสามารถโน้มน้าวให้ชุมชนเปิดรับวิธีคิดและวิธีการทำงานที่ให้ออกสคนในชุมชนมีส่วนร่วมได้ดีกว่า จะเห็นได้ว่าบทบาทของฝ่ายต่างๆแต่ละฝ่ายมีผลต่อกระบวนการก่อเกิดและพัฒนาการของความร่วมมือในการจัดการมูลฝอยในชุมชน

การที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมผัส และเรียนรู้ถึงพัฒนาการของชุมชนทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยเมื่อพิจารณาการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนแล้ว ชุมชนบ้านดงม่อนกระทั่งสามารถจัดการกับขยะมูลฝอยของชุมชนได้โดยถือว่ามีความสำเร็จในระดับหนึ่ง เป็นความสำเร็จในการนำชุมชนไปสู่สถานะหรือสู่สภาพที่ดีขึ้น ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการแบบพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ โดยการมีผู้นำที่เข้มแข็งมากด้วยความสามารถ เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการ ส่วนปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอย อันได้แก่ ชุมชน สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาล ยังเป็นการเริ่มต้นเรื่องความร่วมมือของกลุ่ม ในการบริหารจัดการต่อปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งความสำเร็จของชุมชนบ้านดงม่อนกระทั่งยังต้องได้รับการพิสูจน์กันต่อไปในระยะยาว เพราะปัญหาขยะมูลฝอยบางประการเป็นปัญหาสำคัญที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข และได้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของชุมชนในปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การจัดการขยะมูลฝอยแบบพึ่งพาตนเองของชุมชนบ้านดงม่อนกระทั่งต้องมีการพัฒนาเพื่อเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถเรียนรู้ และนำความรู้มาแก้ปัญหาที่ประสบอยู่แล้ว เกิดเป็นความรู้ใหม่ สามารถนำความรู้ใหม่ไปใช้แก้ปัญหาอื่นได้อีกต่อหนึ่ง พร้อมกับทุกคนในชุมชนต้องถือตนเป็นเจ้าของ ยินดีเสียสละให้กับชุมชนเพื่อทำให้คนชุมชนและส่วนรวมพัฒนาไปอย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความคิดเห็นอีกว่า แนวทางการแก้ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชนควรเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน นักวิชาการ และรัฐ อาจมีภาคธุรกิจเข้าร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความร่วมมือพหุภาคีของ ส.นพ.ประเวศ วะสี ที่ใช้ภาคีต่าง ๆ เป็นหลักในสังคมเพื่อสร้างสรรค์ความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายๆฝ่ายในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในปัจจัยทุกด้านที่ชุมชนจะต้องเกี่ยวข้องหลังจากการดำเนินการแก้ปัญหาขยะมูลฝอย ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมชุมชนก็ตาม

5.3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน

1. การรับรู้ข่าวสาร

ประชาชนในชุมชนบ้านดงม่อนกระทั่งส่วนใหญ่ ได้รับข่าวสารเรื่องขยะมูลฝอยจากผู้นำชุมชน เนื่องจากบทบาทของผู้นำทำให้เกิดความรู้สึกเป็นที่พึ่งพาของชุมชน ทำให้ชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกับผู้นำมากกว่าสื่ออื่นๆ ประกอบกับชุมชนส่วนใหญ่จะยอมรับในบทบาทและเหตุผลของผู้นำ ดังนั้นข่าวสารที่ได้รับจึงมีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (จินตนา เป็ยสวน ,2538) ที่พบว่าสื่อและความถี่ในการได้รับข่าวสารมีผลต่อการปฏิบัติของแม่บ้านในการจัดเก็บขยะมูลฝอย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ข่าวสารที่ชุมชนได้รับ

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขยะมูลฝอย สถานการณ์ปัญหา หรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กฎระเบียบของชุมชนในเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ข่าวสารส่งผลให้มีการรับรู้และตระหนักในปัญหามากขึ้น เพราะการรับรู้ในเรื่องใดก็ตามก่อให้เกิดความตระหนัก การรับรู้เป็นองค์ประกอบเชิงปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรมของคน ดังนั้นการที่จะให้ประชาชนมีพฤติกรรมปฏิบัติจริงสรุปได้ว่า การรับรู้ข่าวสารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระติง ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ประชาชนในชุมชนได้ตอบสนอง และร่วมมือกันในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผู้นำ

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับบทบาทของผู้นำ จึงเป็นทัศนคติและความคิดเห็นที่ดีต่อผู้นำ ประชาชนในชุมชนจึงให้ความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน และจากการศึกษายังพบว่า ผู้นำมีบทบาทในการจัดการขยะมูลฝอยในฐานะของกลุ่มเพื่อติดต่อภายนอก โดยจะเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ความต้องการของชุมชนกับสังคมภายนอก แสดงให้เห็นว่า บทบาทที่ผู้นำแสดงออกไปชุมชนเข้าใจ ยอมรับ และให้ความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (สมเกียรติ อัญญา และคณะ ,2535) ที่พบว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการเก็บขนและกำจัดมูลฝอย ผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูงสามารถผลักดันให้เกิดความเจริญได้ดีกว่าการที่พร้อมไปด้วยงบประมาณแต่ผู้นำขาดภาวะผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการได้ผู้นำที่มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเป็นพลังผลักดันที่สำคัญ เพราะผู้นำจะเป็นผู้ถ่ายทอดทรัพยากรที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกไปสู่ชุมชน และการที่ผู้นำได้มีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดกับนักวิชาการที่สำคัญของประเทศหลายท่าน ทำให้ผู้นำซึมซับวิธีคิดต่างๆมาด้วย มีการนำไปเสนอให้แก่นักในชุมชนได้รับรู้เพื่อการปรับตัวให้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่วนบทบาทที่ผู้นำชุมชนบ้านดงม่อนกระติง ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัด เป็นบทบาทในการประสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ให้เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการของชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนบ้านดงม่อนกระติงที่ถือได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ประชาชนในชุมชนบ้านดงม่อนกระติงส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะมูลฝอยในเกือบทุกหลักการที่อยู่ในวิสัยที่จะให้ความร่วมมือได้ เนื่องจากหลักการบางอย่าง เช่น การนำขยะขายได้เก็บรวบรวมตามจุดกำหนดของชุมชน การคัดแยกขยะอันตราย การกำจัดขยะโดยการนำไปทำปุ๋ย ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในวิธีการและประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง แสดงว่าหลัก

การบางประการในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพเท่าใดนัก เพราะไม่สามารถทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนได้ สังกัดได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอย เนื่องจากหากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรม จะส่งผลให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ ,2529) ที่กล่าวว่า การดำเนินการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการพัฒนาทุกๆ กรณี อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในความเป็นจริงนั้น การที่ชุมชนดำเนินกิจกรรมร่วมกันไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนนัก การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อสร้างสำนึกร่วมกันในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น โดยให้ทุกคนเข้าใจเป้าหมายของการมีส่วนร่วม รู้สึกมีความรับผิดชอบตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วยความเท่าเทียมกันซึ่งมิใช่เป็นความเสียสละของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างยิ่ง

4. การสนับสนุนของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และเทศบาลนครลำปาง

การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างประเทศ ใน การที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ บทบาทขององค์กรดังกล่าวต่อความต้องการของชุมชนอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างน้อย เนื่องจากการดำเนินการตามโครงการพัฒนาเมืองที่มีเป้าหมายให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ และพยายามช่วยตัวเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จะเห็นได้ว่าระดับความช่วยเหลือที่ค่อนข้างน้อย ทำให้ชุมชนไม่สามารถรับรู้บทบาทขององค์กร ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการผลักดันให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเองในที่สุด อย่างไรก็ตามระดับความช่วยเหลือดังกล่าวได้ส่งผลต่อการดำเนินงานจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระติงให้เป็นไปได้ด้วยดี ชุมชนมีความพอใจ และเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบต่อชุมชนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (ถนุสสัน สุภวัตรวรคุณ ,2540) ที่พบว่า ความร่วมมือเชิงพหุภาคี เป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกส่วนใหญ่ จะเป็นการสนับสนุนในช่วงสั้น เช่น การจัดฝึกอบรม การเข้าร่วมสัมมนาหรือฝึกอบรมตามสถานที่ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสามารถช่วยส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้ แม้ว่าในช่วงหลังจะซบเซาไปเพราะขาดความต่อเนื่องของการเข้ามาสนับสนุนชุมชน แต่ช่วงเวลาดังกล่าวก็ได้ทำให้ประชาชนในชุมชน ทั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมและไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีประสบการณ์และมีโอกาสเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชนได้มากขึ้นทีละน้อย ดังนั้นการสนับสนุนขององค์กร จึงเป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านดงม่อนกระติง

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจะต้องเกิดจากการร่วมมือร่วมรับผิดชอบและร่วมจัดการ จึงจะประสบความสำเร็จได้ ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านดงม่อนกระทิงเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครั้งนี้ ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ต้องการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้ต้องการให้องค์กรภายนอกสนับสนุนชุมชนในด้านงบประมาณสำหรับการจัดการต่อไป อย่างไรก็ตามผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนดังต่อไปนี้

(1) เพิ่มประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยใช้รูปแบบ Multi Stream Model เป็นการผสมผสานรูปแบบการจัดการขยะต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยที่ผู้จัดการขยะ (ท้องถิ่น) จะกำหนดกระบวนการและวิธีการทิ้งให้ปฏิบัติตาม ดังนี้

- (1.1) ขยะคัดแยกและบรรจุลงถุง
- (1.2) เก็บขนขยะตามวันที่กำหนดตามประเภทขยะ
- (1.3) ขยะพิเศษ เก็บขนตามวันที่กำหนดและจ่ายค่าเก็บขนพิเศษ
- (1.4) ขยะมีพิษเก็บขนตามวันที่กำหนด

(2) เพิ่มประสิทธิภาพการคัดแยกขยะมูลฝอยสำหรับชุมชน

- (2.1) รณรงค์อย่างต่อเนื่องในเรื่องการคัดแยกขยะและการทิ้งขยะ
- (2.2) ให้อุปกรณ์ที่จะใช้สำหรับใส่ขยะแก่ชุมชน
- (2.3) ให้มีการจัดเก็บขยะอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนในชุมชน
- (2.4) อำนวยความสะดวกแก่ผู้ขายของเก่าด้วยการกำหนดวันสำหรับ
 - รับซื้อขยะขายได้
- (2.5) กำหนดจุดทิ้งขยะอันตรายรวม

(3) สร้างความตระหนัก และให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยมากขึ้น

(4) สนับสนุนแนวทางความร่วมมือจากข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ชาวบ้าน นักธุรกิจ นักวิชาการ อันเป็นปัจจัยในการนำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

5.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคต่อไป

(1) การศึกษา การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในพื้นที่อื่นๆ หรือในชุมชนซึ่งอยู่ในโครงการสาธิตเดียวกับการศึกษาคครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ ชุมชนประตูตาล และชุมชนกำแพงเมือง เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบหรือตรวจสอบกับการวิจัยครั้งนี้

(2) การศึกษาถึงกระบวนการสนับสนุนที่มีประสิทธิผลและเหมาะสมกับบริบทของชุมชนเพื่อพัฒนากระบวนการความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ในเชิงการจัดการขยะมูลฝอย